

9. Lisina, M.I. Obschcheniye, lichnost' i psikhika rebenka / M.I. Lisina. –M.: Institut prakticheskoy psikhologii, 1997. – 384 s. – (Psikhologi Otechestva).
10. Maksimenko S.D. Psikhologiya osobistosti: pidruch. dlya stud. vishch. navch. zakl. / S.D. Maksimenko, K. S. Maksimenko, M. V.Papucha — K. : TOV "KMM", 2007. — 296с.
11. Maler M.S. Psikhologicheskoye rozhdniye chelovecheskogo mladentsa. Simbioz i individuatsiya / Margaret S. Maler, Fred Payn, Anni Bergman. – Kogito-Tsentr, 2011. – 416 s.
12. Pirozhenko T. O. Psikhichniy rozvitok ditini doshkil'nogo viku: dosvid roboti suchasnogo doshkil'nogo navchal'nogo zakladu / T. O. Pirozhenko. –Zaporizhzhya: TOV «LÍPS» LTD, 2003. – 168 s.
13. Ainsworth M. Mary D. Salter Amsworth // O'Connell A., Russo N. (eds). Models of achievement reflections of eminent women in psychology. N Y., 1983. P. 200-219.
14. Stern D. N. The interpersonal world of the infant. N.Y., 1985.

Жихарева Л.В.

Психологические особенности привязанности ребенка-дошкольника к матери

В статье рассмотрены и проанализированы основные теоретические конструкты отечественных и зарубежных исследований, которые разносторонне раскрывают психологическую структуру привязанности ребенка к матери. Эмпирически выявлено содержание рабочей модели ребенка с безопасной, избегающей и амбивалентной привязанностью к матери, показана взаимосвязь качества привязанности ребенка к матери и особенностей его исследовательской активности.

Ключевые слова: качество привязанности, фигура привязанности, дошкольный возраст, исследовательская активность.

Psychological features of the child's-preschoolers affection to the mother

The article discusses and analyzes the main theoretical under national and international research, that somehow reveal the psychological structure of the child's attachment to his mother. Empirically been detected the contents of the internal working model of secure, avoid and ambivalent attachment of the child to the mother, analyzed the relationship quality of child's affection to the mother and the child features of research activity.

Key words: quality of affection, attachment figure, preschool age, research activity.

Жихарева Лілія Володимирівна – викладач кафедри психології, РВНЗ «Кримський інженерно-педагогічний університет», м. Сімферополь.

УДК 159.922.7:316.6

Кравченко К.В.

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ
ДО ДИТИНИ В УМОВАХ СІМЕЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

В статті представлено основний зміст соціально-психологічної програми оптимізації ставлення батьків до дитини як чинника успішності їх взаємодії у дошкільному віці, що базується на принципах системності, динамічності, ампліфікації, комплексності, партнерської (суб'єкт-суб'єктної взаємодії), перспективності та зворотного зв'язку. Показано, що впровадження програми сприяло вибору конструктивної форми дитячо-батьківської взаємодії, формуванню прийомів ефективної комунікації, розвитку самопізнання, взаєморозуміння, навичок співробітництва та авторитетно-довірливих стосунків, що відбувалося шляхом цілеспрямованого та комплексного впливу на всі структурні складові батьківського ставлення до дитини-дошкільника та дозволило оптимізувати його.

Запропоновано систему соціально-психологічного супроводу батьків у забезпеченні їх успішної взаємодії з дитиною в умовах роботи дошкільних навчальних закладів та визначено основні складові її ефективної реалізації.

Ключові слова: соціально-психологічні особливості ставлення батьків до дитини, типи батьківського ставлення, форми дитячо-батьківської взаємодії, соціально-психологічні критерії успішності дитячо-батьківської взаємодії, дошкільний вік.

Актуальність проблеми. Динамічність сучасних подій (економічна криза, переоцінка суспільних та індивідуальних цінностей, негативні зміни в сім'ях, зокрема зниження їх інтегративності, конфліктні стосунки подружжя, порушення емоційних зв'язків між батьками і дитиною, деструктивні форми батьківства), відображається на стані сім'ї, ставленні батьків до своєї дитини, призводить до проблем у їх взаємодії. Негативні соціально-психологічні наслідки цього процесу спотворюють розвиток дитини на всіх вікових етапах. Проте найбільш чутливим до ситуації змін у сім'ї, дисгармонії в батьківському ставленні є дошкільний вік, коли дитина набуває перший досвід соціальної та емоційної взаємодії, порушення якої особливо негативно впливає на становлення її особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка означеної проблематики здійснювалося за такими напрямками: дослідження ролі відносин із близькими у розвитку дитини (Б. Ананьев, О. Арнаутова, Л. Божович, Г. Варга, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, О. Леонтьев, М. Лісіна та ін.) [2; 5-7; 8-10; 12]; визначення типів і стилів сімейного виховання й особливостей їх впливу на психічний розвиток дітей (Б. Андреева, Т. Гаврілова, Е. Еріксон, А. Захаров, Г. Крайг, В. Мухіна, Н. Синягіна, С. Щербакова та ін.) [1; 11; 13; 17]; вивчення ролі батьківської відповідальності за розвиток дитини дошкільного віку (О. Хартман) [16]; виокремлення соціально-педагогічних засад формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини (Ю. Акіменко, Н. Шевченко); розкриття залежності інтелектуального розвитку дитини від складу сім'ї, особливостей спілкування з нею і змістом батьківського ставлення (Т. Архіреєва, О. Лаврик, С. Небікова, О. Скоблик, Т. Тихомірова та ін.) [3; 4]; визначення зв'язку соціально-психологічного типу позиції батька з самооцінкою дошкільників (М. Удальцова) [15]; з'ясування психологічних особливостей ставлення батьків до дітей з особливими потребами (О. Горецька, С. Томчук, О. Чарова), зокрема психолого-педагогічних основ формування емоційно-особистісного ставлення батьків до дитини з аутизмом (О. Борисенко, Н. Жигайло).

Водночас у більшості робіт простежується загальна тенденція розглядати ставлення батьків до дитини як відносно стабільне явище впродовж тривалого часу, без урахування об'єктивних і суб'єктивних змін, які відбуваються у їхній взаємодії. Крім того, дослідження з вказаної проблематики носять фрагментарний характер і здебільшого виконані в межах робіт психолого-педагогічного та соціально-педагогічного профілю.

Мета статті – розкрити соціально-психологічні умови оптимізації ставлення батьків до дитини як чинника успішності їх взаємодії у дошкільному віці.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів: аналіз, синтез, порівняння сучасних наукових й емпіричних досліджень з проблеми ставлення батьків до дитини дошкільного віку та особливостей такої взаємодії, а також їх узагальнення, класифікація й систематизація; спостереження (карта спостереження «Дитина очима дорослого» О. Романова); структуроване інтерв'ю; анкетування (анкета дослідження особливостей емоційної сторони дитячо-батьківської взаємодії О. Захарової); прасиметричні методи на вивчення творчих робіт (методика «Батьківський твір» (Г. Бурменська, О. Захарова, О. Карабанова, Г. Шведовська); психодіагностичні методики дослідження: опитувальник «Взаємодія батьки-діти» (І. Марковська), «Шкала сімейного оточення» (Famil Environmental Skale (FES)) (Р. Мус, в адаптації С. Купріянова), тест-опитувальник батьківського

ставлення (Г. Варга, В. Столін), опитувальник «Батьківські позиції» (С. Пороцька, В. Спиридонов), методика вивчення батьківських установок (Parental Attitude Research Instrument (PARI)) (Е. Шефер, Р. Белл в адаптації Т. Нещерет), «Кінетичний малюнок сім'ї» (Р. Бернс, С. Кауфман) та «Будинок-Дерево-Людина» (Дж. Бук); методи математичної обробки даних із їх подальшою якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням. Статистична обробка даних і графічна презентація результатів дослідження здійснювалася за допомогою пакета статистичних програм SPSS (версія 13.0).

Дослідницько-експериментальна робота проводилася на базі дошкільних навчальних закладів і складалася з трьох етапів. На першому (пошуковому) етапі здійснено теоретичний аналіз існуючих підходів щодо обраної проблеми, окреслено етапи та методи подальшого дослідження. На другому (емпіричному) етапі – проведено дослідження, спрямоване на визначення форм дитячо-батьківської взаємодії у дошкільному віці та критеріїв її успішності; з'ясування соціально-психологічних особливостей ставлення батьків до дитини-дошкільника за визначеними формами їх взаємодії та його впливу на сприйняття дитиною сімейної ситуації та ставлення до її членів. На третьому (заключному) етапі – розроблено та здійснено аналіз ефективності розробленої соціально-психологічної програми оптимізації ставлення батьків до дитини як чинника успішності їх взаємодії у дошкільному віці; запропоновано систему соціально-психологічного супроводу батьків у забезпеченні їх успішної взаємодії з дитиною у умовах роботи дошкільних навчальних закладів.

У дослідженні взяли участь 116 повних сімей, які мали 127 дітей (68 хлопчиків та 59 дівчат) дошкільного віку (5,7-6,3 років).

На формульованому етапі дослідження із 37 сімей, які виявили деструктивні форми взаємодії з дитиною та неефективні типи батьківського ставлення, було сформовано дві експериментальні підгрупи: ЕГ1 склали 26 сімей (14 подружніх пар із II групи, 12 – із III групи) та їх діти (16 хлопчиків та 13 дівчат віком 5,7-6,3 років), які пройшли курс психокорекції; в ЕГ2 увійшло 12 дітей (7 хлопчиків та 5 дівчат віком 5,9-6,1 років), батьки яких відмовилися від участі у корекційній програмі.

Тривалість психокорекційної роботи становила один рік з періодичністю занять один-два рази на тиждень. Програма включала в себе чотири блоки (три реконструктивно-формульовані спрямованості та контрольний блок), передбачала як симптоматичну, так і каузальну психокорекцію. Основними механізмами корекційної роботи були рефлексія, ідентифікація, проекція.

Перший блок програми передбачав аналіз даних щодо типу батьківського ставлення за формою сімейної взаємодії, а також створення позитивної установки на формульований вплив, підвищення впевненості у собі та в успіху психокорекції.

Другий блок був орієнтований на розвиток батьківської компетентності та сензитивності, формування мотивів самопізнання і самовдосконалення, корекцію деструктивних внутрішньосімейних стереотипів.

У третьому блоці програми вирішувалися завдання емоційного зближення батьків і дитини в спільній діяльності, закріплення нових способів спілкування в сім'ї, формування позитивної установки на майбутнє, гуманізації дитячо-батьківської взаємодії.

У зазначених реконструктивно-формульованих блоках програми проводилися сімейні консультації, індивідуальна та групова психокорекція. Ефективними формами роботи виявилися соціальне проектування – мій дім, я й оточення, наша сім'я; арттерапія; казкотерапія, пісочна терапія, музикотерапія. Виражена позитивна динаміка в оптимізації ставлення батьків до дитини простежувалася при застосуванні спільної ігротерапії. Дієвими виявилися також роздуми (бесіди) над етичними проблемами; рольове програння ситуацій; вправи на самопізнання та пізнання своєї дитини; психогімнастика (етюди, пантоміма, міміка) для відтворення окремих (проблемних) форм дитячо-батьківської взаємодії; графічні тести.

По завершенні формувального впливу були створені групи підтримки сімей, з якими обговорювалися стратегії допомоги та підтримки батьків, а також тактика й стратегія їхнього психологічного супроводу в напрямку оптимізації ставлення до дитини. Система соціально-психологічного супроводу батьків у забезпеченні їх успішної взаємодії з дитиною в умовах роботи дошкільного навчального закладу розглядалася на інформаційному, діагностичному, практичному рівнях та передбачала моніторингові заходи.

Контрольний блок програми передбачав оцінку ефективності впроваджених заходів.

З'ясовано, що в ЕГ1 відбулися істотні зрушення в сприйнятті батьками своєї дитини. У 73% повторних батьківських творів акцент робився на позитивній характеристиці дитини. При описі негативних якостей, батьки намагалися пояснювати їх причину, вказувати перспективи подальшого розвитку дитини і способи побудови конструктивної взаємодії з нею; робився акцент на соціальних навантаженнях, які закладені в соціальних ролях «батька» і «матері».

Визначено, що батьки ЕГ2 здебільшого не відзначали динаміку змін у поведінці дитини або ж акцентували увагу на окремих позитивних моментах, але вважали, що вони тимчасові та пояснювали ці зрушення віковими особливостями дошкільника. Констатовано, що в більшості їх творів не простежується динамічність і прогностичність батьківської позиції.

В ЕГ1 зафіксовано статистично значущі відмінності за критерієм χ^2 ($p \leq 0,01$; $p \leq 0,05$) між результатами першого та другого зрізів щодо проявів типу батьківського ставлення. Так, зменшилася кількість батьків із авторитарною гіперсоціалізацією (з 34,6% до 19,2%), відторгненням (з 30,9% до 15,4%), за типами «симбіоз» (з 19,2% до 11,5%) та «маленький невдаха» (з 11,5% до 7,7%). Значно зросла кількість батьків із таким соціально бажаним типом батьківського ставлення як «кооперація» (з 3,8% до 46,2%). Встановлено, що у батьків ЕГ1 відзначається співвіднесення образу дитячо-батьківської взаємодії та особливостей образу дитини з реалізацією реальних взаємин із нею ($p \leq 0,01$). Порівняльний аналіз представленості неефективних типів ставлення до дитини у батьків ЕГ2 статистично значущих відмінностей за критерієм χ^2 до і після формувальних заходів не виявив.

Констатовано позитивний вплив формувальних заходів на сприйняття дитиною сімейної ситуації, свого місця в сім'ї та її образ, а також ставлення до її членів у дітей ЕГ1. Ймовірно зменшилась напруженість та конфліктність між членами сім'ї, що сприяло зниженню тривожності, почуття неповноцінності та ворожості в сімейній ситуації ($G_{\text{крит}}=14$; $p \leq 0,05$). У ЕГ1 відбулося налагодження взаємодії у системі «мати-дитина», що сприяло розвитку довільної саморегуляції, емоційної зрілості дитини, а саме зменшенню імпульсивних реакцій, адекватному прояву емоцій у відповідності до соціальних норм та вимог ($G_{\text{крит}}=11$; $p \leq 0,05$). У ЕГ2 статистично значущих відмінностей не відбулося. Отже, оптимізація дитячо-батьківської взаємодії потребує заходів системного корекційного впливу.

Висновки. Розроблена соціально-психологічна програма оптимізації батьківського ставлення була спрямована на запобігання використання неефективних його типів, створення нового емоційно насиченого досвіду ставлення батьків до дитини дошкільного віку з розширенням усвідомлення ними функціонального взаємозв'язку власної поведінки з поведінкою дитини. Завданнями реконструктивно-формувальних блоків програми було виявлення порушень у структурі сімейних відносин та побудова мотивації учасників для зміни форми взаємодії; внесення змін, спрямованих на оптимізацію всіх структурних складових ставлення батьків до дитини дошкільного віку.

Впровадження програми сприяло вибору конструктивної форми дитячо-батьківської взаємодії у дошкільному віці, формуванню прийомів ефективної комунікації (прийняття дитини, діалог, зворотний зв'язок), розвитку взаєморозуміння, емоційної єдності, навичок співробітництва та авторитетно-довірливих стосунків, що відбувалося шляхом цілеспрямованого та комплексного впливу на когнітивно-оцінну, ціннісно-мотиваційну, емоційно-поведінкову складові батьківського ставлення та дозволило оптимізувати його.

Система соціально-психологічного супроводу батьків у забезпеченні їх успішної взаємодії з дитиною в умовах роботи дошкільного навчального закладу розглядалася на інформаційному, діагностичному, практичному рівнях та рівні моніторингу. Основними складовими її ефективною реалізації в практику роботи дитячих навчальних закладів визначено організацію соціального середовища як цілісної системи, що забезпечує запуск соціально-психологічних механізмів як засобів інтеріоризації зовнішніх соціальних впливів шляхом використання активних соціально-психологічних форм і методів допомоги, спрямованих на активізацію виховного потенціалу батьків, побудову конструктивної дитячо-батьківської взаємодії за умови задоволення базових соціальних потреб дитини із використанням розвивальних можливостей різних видів діяльності (спілкування, предметно-практичної, ігрової, навчальної, трудової).

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні психологічних чинників і механізмів ставлення батьків до дітей різних вікових груп та на підставі їхнього гендерного розподілу. Важливим напрямом подальших досліджень є вивчення особливостей динаміки та шляхів соціально-психологічної корекції ставлення батьків до дітей з особливими потребами, а також до дітей в багатодітних, опікунських, проблемних (малозабезпечених, неблагополучних) сім'ях.

Література

1. Андреева Т. В. Психология современной семьи : монография / Т. В. Андреева. – СПб. : Речь, 2005. – 436 с.
2. Арнаутова Е. П. Педагогическая коррекция детско-родительских отношений в условиях повторного брака матери : дис... канд. пед. н. : 13.00.01 / Елена Павловна Арнаутова. – М., 1995. – 231 с.
3. Архиреева Т. В. Родительские позиции как условие развития отношения к себе ребёнка младшего школьного возраста : автореф. дис... канд. психол. н. : 19.00.07 / Татьяна Викторовна Архиреева. – М., 1990. – 19 с.
4. Архиреева Т. В. Мотивация отцовства как детерминанта отношения отца к ребёнку / Т. В. Архиреева, Е. В. Полевая // Семейная психология и семейная терапия. – 2006. – № 1. – С. 75–86.
5. Варга А. Я. Типы родительского отношения / А. Я. Варга. – Самара, 1997. – 88 с.
6. Варга А. Я. Системная семейная психотерапия : краткий лекционный курс / А. Я. Варга, Т. С. Дробкина. – СПб. : Речь, 2001. – 144 с.
7. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии / Л. С. Выготский. – СПб. : Союз, 1999. – 224 с.
8. Кон И. С. Материнство и отцовство: роли, чувства, отношения / Семья: Книга для чтения. Кн.1. / Сост. И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М. : Политиздат, 1990. – С. 257 – 270.
9. Кон И. С. Отцовство как социокультурный институт / И. С. Кон // Педагогика. – 2005. – № 9. – С. 3 – 16.
10. Кон И. С. Ребёнок и общество (Историко-этнографическая перспектива) / И. С. Кон. – М. : Академия, 2003. – 336 с.
11. Крайг Г. Психология развития: монография [Текст] / Г. Крайг. – СПб. : Питер, 2000. – 992 с.
12. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребёнка / М. И. Лисина. – Воронеж : Модэк, 1997. – 267 с.
13. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество / В. С. Мухина. – М. : Академия, 2000. – 456 с.
14. Скоблик О. Н. Влияние эмоционального отношения к родителям на развитие общих способностей ребёнка : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / Оксана Николаевна Скоблик. – М., 1996. – 187 с.

15. Удальцова М. О. Связь социально-психологического типа родительской позиции отца с самооценкой дошкольников : дис... канд. психол. наук : 19.00.05 / Мария Олеговна Удальцова. – Вологда, 2010. – 223 с.

16. Хартман О. Ю. Психологічні чинники становлення відповідальності батьків за розвиток дитини дошкільного віку : автореф. дис. на здоб. ступ. канд. психол. наук : 19.00.07 / Олена Юріївна Хартман. – Харків, 2010. – 22 с.

17. Эриксон Э. Детство и общество / Э. Эриксон. – СПб. : Питер, 2000. – 415 с.

References

1. Andreeva T. V. Psihologiya sovremennoj sem'i : monografiya / T. V. Andreeva. – SPb. : Rech', 2005. – 436 s.

2. Arnautova E. P. Pedagogicheskaya korrekciya detsko-roditel'skih otnoshenij v usloviyah povtornogo braka materi : dis... kand. ped. n. : 13.00.01 / Elena Pavlovna Arnautova. – M., 1995. – 231 s.

3. Arhireeva T. V. Roditel'skie pozicii kak uslovie razvitiya otnosheniya k sebe rebyonka mladshogo shkol'nogo vozrasta : avtoref. dis... kand. psihol. n. : 19.00.07 / Tat'yana Viktorovna Arhireeva. – M., 1990. – 19 s.

4. Arhireeva T. V. Motivaciya otcovstva kak determinanta otnosheniya otca k rebyonku / T. V. Arhireeva, E. V. Polevaya // Semejnaya psihologiya i semejnaya terapiya. – 2006. – № 1. – S. 75–86.

5. Varga A. YA. Tipy roditel'skogo otnosheniya / A. YA. Varga. – Samara, 1997. – 88 s.

6. Varga A. YA. Sistemnaya semejnaya psihoterapiya : kratkij lekcionnyj kurs / A. YA. Varga, T. S. Drabkina. – SPb. : Rech', 2001. – 144 s.

7. Vygotskij L. C. Voprosy detskoj psihologii / L. C. Vygotskij. – SPb. : Soyuz, 1999. – 224 s.

8. Kon I. S. Materinstvo i otcovstvo: roli, chuvstva, otnosheniya / Sem'ya: Kniga dlya chteniya. Kn.1. / Sost. I. S. Andreeva, A. V. Gulyga. – M. : Politizdat, 1990. – S. 257 – 270.

9. Kon I. S. Otcovstvo kak sociokul'turnyj institut / I. S. Kon // Pedagogika. – 2005. – № 9. – S. 3 – 16.

10. Kon I. S. Rebyonok i obshchestvo (Istoriko-ehnologicheskaya perspektiva) / I. S. Kon. – M. : Akademiya, 2003. – 336 s.

11. Krajg G. Psihologiya razvitiya: monografiya [Tekst] / G. Krehjg. – SPb. : Piter, 2000. – 992 s.

12. Lisina M. I. Obshchenie, lichnost' i psihika rebyonka / M. I. Lisina. – Voronezh : Modehk, 1997. – 267 s.

13. Muhina B. C. Vozrastnaya psihologiya: fenomenologiya razvitiya, detstvo, otrochestvo / V. S. Muhina. – M. : Akademiya, 2000. – 456 s.

14. Skoblik O.N. Vliyanie ehmocional'nogo otnosheniya k roditelyam na razvitie obshchih sposobnostej rebyonka : dis... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Oksana Nikolaevna Skoblik. – M., 1996. – 187 s.

15. Udal'cova M. O. Svyaz' social'no-psihologicheskogo tipa roditel'skoj pozicii otca s samoocenкой doshkol'nikov : dis... kand. psihol. nauk : 19.00.05 / Mariya Olegovna Udal'cova. – Vologda, 2010. – 223 s.

16. Hartman O. YU. Psihologichni chinniki stanovlennya vidpovidal'nosti bat'kiv za rozvitok ditini doshkil'nogo viku : avtoref. dis. na zdob. stup. kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Olena YUriivna Hartman. – Harkiv, 2010. – 22 s.

17. Erikson E. Detstvo i obshchestvo / E. EHrikson. – SPb. : Piter, 2000. – 415 s.

Кравченко К.В.

Социально-психологические условия оптимизации отношения родителей к ребенку в условиях семейного взаимодействия

В статье представлено основное содержание социально-психологической программы оптимизации отношения родителей к ребенку как фактора успешности их взаимодействия в дошкольном возрасте, основанной на принципах системности, динамичности, амплификации, комплексности, партнерского (субъект-субъектного взаимодействия), перспективности и обратной связи. Показано, что внедрение программы способствовало выбору конструктивной формы детско-родительского взаимодействия, формированию приемов эффективной коммуникации, развития самопознания, взаимопонимания, навыков сотрудничества и авторитетно-доверительных отношений, что происходило путем целенаправленного и комплексного воздействия на все структурные составляющие родительского отношения к ребенку-дошкольнику и позволило оптимизировать его.

Предложена система социально-психологического сопровождения родителей в обеспечении их успешного взаимодействия с ребенком в условиях работы дошкольных учебных заведений и определены основные составляющие ее эффективной реализации.

Ключевые слова: *социально-психологические особенности отношения родителей к ребенку, типы родительского отношения, формы детско-родительского отношения, социально-психологические критерии успешности детско-родительского взаимодействия, дошкольный возраст.*

Kravchenko K.V.

Socially-psychological conditions of optimization of parents to the child in terms of family interaction

A psychosocial program designed for optimizing parents' attitudes towards preschool aged children as a factor of successful interaction is grounded on principles of systemacy, dynamism, amplification, complexity, associate (subject-subject) interaction, availability, and feedback. The program proved to be effective as to selecting constructive forms of child-parent interaction, developing associate attitudes towards children, improving self-discovery, mutual understanding, cooperation skills as a result of hormic and complex influence on cognitive-appraisal, value-motivational, and emotive-behavioral components of parents' attitudes.

The research introduces a system of psychosocial support for parents in ensuring successful interaction with the child in preschool educational institutions and identifies the key components of its effective implementation.

Key words: *psychosocial peculiarities of parents' attitudes towards children, types of parents' attitudes, forms of child-parent interaction, psychosocial criteria of successful child-parent interaction, preschool age.*

УДК 159.9:316.6

Венгер Г.С.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЛЬОВИХ СТОСУНКІВ У ТРАДИЦІЙНИХ ТА ДИСТАНТНИХ СІМ'ЯХ

У статті наведено результати емпіричного дослідження особливостей рольових стосунків у дистантних сім'ях та порівняння цих характеристик з аналогічними показниками в традиційних сім'ях. Визначена ієрархічна структура сімейних ролей-обов'язків в традиційних та дистантних сім'ях. Наводиться ієрархічна структура сімейних ролей-взаємодій в традиційних та дистантних сім'ях Джерел – 7.